

Feyhaman Duran Evi: Bir Mekânın Kültürel Belleği ve Mimari Temsili

Feyhaman Duran House: The Cultural Memory and Architectural Representation of a Place

Fusun Deniz ÖZDEN¹

öz

Bir mimari yapının, içinde yaşanan deneyimlere ne ölçüde tanıklık ettiği ve bu yaşantılardan ne tür izler taşıdığı sorusu, mekân ile bellek arasındaki ilişkinin temel tartışma alanlarından birini oluşturmaktadır. İstanbul Süleymaniye’de yer alan Feyhaman Duran Evi, bu bağlamda önemli bir örnek olarak ele alınmaktadır. Yapı, Türkiye’nin modernleşme sürecinde yaşanan değişim ve süreklilik ilişkisini hem mimari hem de sembolik yönleriyle görünür kılmaktadır. Bu çalışma, yapıyı yalnızca geleneksel bir konut tipi olarak değil, aynı zamanda yaşayan bir bellek mekânı olarak değerlendirmektedir. Bu nedenle çalışma, biçimsel analizlerle sınırlı kalmayarak sosyal ve kültürel boyutları da dikkate almaktadır. Araştırmada nitel vaka analizi yöntemi kullanılmıştır. Fenomenolojik ve göstergebilimsel yaklaşımlar bir araya getirilerek yapının tarihsel geçmişi, mekânsal düzeni ve anlam katmanları incelenmiştir. Elde edilen bulgular, “iç sofalı” Türk evi plan tipolojisine sahip olan yapının, zaman içinde bir hattat evinden modern bir ressam çiftin yaşam ve üretim mekânına dönüştüğünü göstermektedir. Bu dönüşüm, gelenek ile modernlik ve Doğu ile Batı estetik anlayışları arasında bir etkileşim alanı oluşturmaktadır. Dört kuşak boyunca aktarılan kültürel miras, evin hem fiziksel hem de sembolik yapısında izlenebilmektedir. Hat levhaları ve portreler gibi farklı estetik unsurlar, mekânı çok katmanlı bir kültürel karşılaşma alanına dönüştürmektedir. Sonuç olarak Feyhaman Duran Evi, modernleşmeyi bir kopma süreci olarak değil, gelenekle kurulan süreklilik ve etkileşim üzerinden anlam kazanan dinamik bir süreç olarak yansıtmaktadır. Bu yönüyle yapı, çok katmanlı ve yaşayan bir kültürel miras örneği olarak değerlendirilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Feyhaman Duran, Türk Evi, Mimari Kimlik, Hane halkı, Gelenek ve Süreklilik

ABSTRACT

The question of the extent to which an architectural structure bears witness to the experiences experienced in it and what traces it carries from these experiences constitutes one of the main areas of discussion of the relationship between space and memory. Feyhaman Duran House, located in Suleymaniye Istanbul, is considered as an important example in this context. The structure makes the relationship of change and continuity experienced in the modernization process of Turkey, which is visible in both architectural and symbolic aspects. This study considers the structure not only as a traditional type of housing, but also as a living space of memory. For this reason, the study takes into account social and cultural dimensions, not limited to formal analysis. Qualitative case analysis method was used in the research. Phenomenological and semantic approaches were brought together and the historical background, spatial order and meaning layers of the structure were examined. The findings indicate that the structure, which belongs to the "inner sofa" (iç sofalı) plan typology of the Turkish house, evolved over time from a calligrapher's residence into a live-work space for a modern artist couple. This transformation constitutes a space of interaction between tradition and modernity and between Eastern and Western aesthetic understandings. The cultural heritage that has been passed down over four generations can be traced in both the physical and symbolic structure of the house. Different aesthetic elements, such as line sheets and portraits, transform the space into a multi-layered cultural encounter area. Ultimately, the Feyhaman Duran House embodies modernization not as a break from the past, but as a dynamic process defined by continuity and interaction with tradition. As such, the structure stands as a multilayered and living example of cultural heritage.

Keywords: Feyhaman Duran, Turkish House, Architectural Identity, Household, Tradition and Continuity

¹ Corresponding Author: Beykoz Universty, fusundenizozden@beykoz.edu.tr, ORCID: 0000-0003-4568-6838

GİRİŞ

İstanbul'un tarihi yarımadasının en belirgin tepelerinden birinde yer alan Süleymaniye, adını Kanuni Sultan Süleyman'ın Mimar Sinan'a inşa ettirdiği muhteşem külliyyeden alır (Konuk, 2010). Bu bölge, Osmanlı İmparatorluğu döneminde yalnızca bir dini ve sosyal merkez olmakla kalmamış, aynı zamanda ulemanın, sanatçıların ve seçkin ailelerin yaşadığı, kendine özgü bir dokuya sahip bir yerleşim alanı olarak şekillenmiştir (Fatih Kaymakamlığı, 2019). Tarih boyunca yangınlar, depremler ve modernleşme süreçlerinin getirdiği kentsel dönüşümlerle pek çok değişim geçiren bu tarihi semt, yine de kültürel ve mimari belleğin izlerini taşıyan nadir yapıları bulundurmaya devam etmektedir.

Bir yapı, içinde barındırdığı yaşamlardan ne kadar iz taşır? İstanbul'un Süleymaniye semtinde, bir hattatın manevi dünyası ile bir ressamın modern ifadesinin iç içe geçtiği Feyhaman Duran Evi, bu sorunun somut bir cevabını sunar. Geleneksel bir Osmanlı konutunun, 20. yüzyıl Türkiye'sinin kültürel ve sanatsal dönüşümüne tanıklık ederek bir sanatçı evine ve ardından bir müzeye evrilmesi, onu sıradan bir mimari yapı olmaktan çıkarıp, yaşayan bir bellek mekânına dönüştürmüştür. Bu durum, bir temel araştırma sorusunu ortaya çıkarmaktadır. Feyhaman Duran Evi, mimari ve sembolik katmanları aracılığıyla, Türkiye'nin modernleşme sürecindeki değişim ve süreklilik diyalektiğini nasıl temsil etmektedir? Bu soru önemlidir, çünkü bir yapının sadece formuyla değil, barındırdığı anlam ve deneyimlerle nasıl bir kültürel metne dönüştüğünü anlamak, kültürel mirasın korunması ve yorumlanması için kritik bir perspektif sunmaktadır. Ayrıca, bu tür yapıların incelenmesi, mekân-bellek ilişkisinin sosyal kimlik inşasındaki rolünü ortaya koymakta ve kentsel mirasın dinamik bir şekilde yeniden yorumlanmasının önemini vurgulamaktadır.

Bu problemin teorik bağlamı, mimarlık ve sosyal bilimler arasındaki kesişimde yer alır. 20. yüzyılın ortalarından itibaren, mimarlık çalışmaları büyük ölçüde biçimsel ve tipolojik analizlere odaklanmıştır. Özellikle Sedat Hakkı Eldem'in "Türk Evi" üzerine yaptığı çalışmalar, bu mirasın kavramsallaştırılmasında temel bir rol oynamış, ancak yapıları büyük ölçüde statik formlar olarak ele almıştır (Eldem, 1954, 1984). 1960'lardan sonra ise mekân fenomenolojisi (Bachelard, 1969; Heidegger, 1971) ve mimari göstergebilim (Greimas ve Courtés, 1982; Lotman, 1990) gibi yaklaşımlar, yapıları insan deneyimi ve kültürel anlam üreten sistemler olarak görmeyi önermiştir. Bu çalışma, mevcut literatürdeki bu iki ana damar arasında bir köprü kurarak önemli bir boşluğu doldurmaktadır. Feyhaman Duran Evi'ni hem Eldem'in tipolojik çerçevesi içinde konumlandırır hem de fenomenolojik ve göstergebilimsel araçlarla evin "yaşayan" ve "anlam üreten" yönlerini analiz eder. Böylece, Türkiye'deki tarihi konut araştırmalarında teorik temelli ve disiplinlerarası bir vaka analizi sunarak, mevcut literatüre katkıda bulunmaktadır.

Bu çalışmanın temel amacı, Feyhaman Duran Evi'nin çok katmanlı bir kültürel bellek mekânı olarak nasıl işlev gördüğünü ortaya koymaktır. Bu genel amaç doğrultusunda, evin mimari yapısının geleneksel tipoloji ile modern yaşam pratikleri arasında nasıl bir sentez oluşturduğu; tarihsel süreçte farklı kuşakların ve sanatsal kimliklerin mekâna nasıl yansıdığı; ve evin içindeki sembolik nesnelerin dönemin kültürel kodlarını nasıl temsil ettiği incelenmektedir. Çalışmada, Feyhaman Duran Evi'nin mimari özellikleri ve barındırdığı sembolik katmanlar aracılığıyla Türkiye'nin modernleşme sürecini bir kopuş anlatısı üzerinden değil, gelenek ile modern arasında şekillenen çok katmanlı bir müzakere, sentez ve süreklilik ilişkisi bağlamında temsil ettiği değerlendirilmektedir. Bu yönüyle yapı, modernleşme deneyiminin mekânsal düzlemde okunabileceği özgün bir örnek olarak ele alınmaktadır.

Bu doğrultuda makale belirli bir teorik ve yöntemsel bütünlük içinde yapılandırılmıştır. İlk olarak, çalışmanın teorik arka planını oluşturan kavramsal çerçeve ortaya konulmaktadır. Daha sonra araştırmacının metodolojik temelleri açıklanmakta; nitel vaka analizi deseni ile veri toplama ve analiz süreçleri ayrıntılı olarak ele alınmaktadır. Bundan sonraki bölümde, vaka analizinden elde edilen

bulgular mimari kimlik, tarihsel miras ve göstergebilimsel çözümleme olmak üzere üç ana tema altında sistematik bir şekilde sunulmaktadır. Bulguların ardından elde edilen veriler literatür çerçevesinde tartışılmakta ve yapının kültürel ile kentsel bağlamdaki konumu analitik bir perspektifle değerlendirilmektedir. Son bölümde ise araştırmanın ulaştığı temel çıkarımlar bütüncül bir biçimde ortaya konulmakta; çalışmanın sınırlılığına değinilmekte ve ileride yapılabilecek araştırmalara ilişkin değerlendirmeler paylaşılmaktadır.

1. Feyhaman Duran'ın Yaşamı ve Sanatsal Kimliği

Feyhaman Duran (1886-1970), 20. yüzyıl Türk resim sanatının en önemli portre ustalarından biri olarak, sanat tarihimizde “1914 Kuşağı” olarak bilinen ve yurt dışı eğitimleriyle sanatsal kimliklerini pekiştiren sanatçılar arasında yer almaktadır. 17 Eylül 1886'da Kadıköy, Caferağa'da dünyaya gelen Duran, sanatla iç içe bir ailede büyümüştür; babası Şair Süleyman Hayri Bey'dir. Sanat eğitimine Galatasaray Lisesi'nde, dönemin önemli ressamlarından Şevket Dağ'ın öğrencisi olarak başlamıştır. Bu ilk eğitim, onun sanatsal yeteneğinin erken yaşta fark edilmesini sağlamıştır (İpek, 2021).

Sanatçının kariyerindeki dönüm noktası, dönemin önemli devlet adamlarından Abbas Halim Paşa'nın dikkatini çekmesiyle yaşanmıştır. Paşa'nın desteğiyle Paris'e gönderilen Duran, burada Académie Julian'da, akademik portre sanatının güçlü isimlerinden Jean-Paul Laurens'ın atölyesinde eğitim görmüştür. Bu deneyim, onun portre sanatındaki ustalığının temelini atmış ve Batı sanatının teknik ve estetik birikimini özümsemesini sağlamıştır (İrepoğlu, 1986). Duran, her ne kadar manzara ve natürmort türlerinde de yetkin eserler vermiş olsa da, sanatsal üretiminin merkezinde her zaman portre sanatı yer almıştır. Onun için portre, sadece modelin fiziksel özelliklerini tuvale aktarmak değil, aynı zamanda karakterin ve ruhun derinliklerine inen bir keşif sürecidir. Sanatçının, “Portrede bir kalıp var, bir de anlamı; bunlardan yalnız birisi kâfi gelmez. Onun için portre güçtür” şeklindeki ifadesi, onun bu felsefesini özetler (İpek, 2021, s. 51).

Birinci Dünya Savaşı'nın başlamasıyla 1914'te İstanbul'a dönen sanatçı, sanat ve entelektüel çevresi içinde aktif bir rol oynamıştır. Dr. Akil Muhtar ve Süheyl Ünver gibi dönemin önemli isimleriyle kurduğu dostluklar, onun sanat hayatını zenginleştirmiştir (Karaova, 2021). 1919 yılında, kızlar için açılan İnas Sanâyi-i Nefise Mektebi'nde öğretmenlik yapmaya başlaması, hem eğitimci kimliğini pekiştirmiş hem de ileride evleneceği öğrencisi Güzin Duran ile tanışmasına vesile olmuştur. Bu görevini 1951'deki emekliliğine kadar sürdürmüştür (Tansuğ, 1986).

Sanatçı, eşi Güzin Hanım ile evlendikten sonra yaşamının büyük bir bölümünü geçireceği ve bu makalenin de odak noktasını oluşturan Süleymaniye'deki eve taşınmıştır. Bu ev, onun hem yaşam alanı hem de sanatını ürettiği atölyesi haline gelmiştir. Bu bağlamda söz konusu yapı, yalnızca barınma işlevi gören bir fiziksel çevre olarak değil; sanatçının estetik tercihlerini, düşünsel yönelimlerini ve üretim pratiğini somutlaştıran bir mekânsal temsil alanı olarak değerlendirilebilir. Konutun iç düzeni, atölye kurgusu ve barındırdığı sanatsal birikim birlikte ele alındığında, yapı adeta sanatçının kimliğini mekân üzerinden ifade eden üç boyutlu bir öz-anlatı niteliği taşımaktadır. Feyhaman Duran, ardında zengin bir sanatsal miras bırakarak 6 Mayıs 1970'te İstanbul'da vefat etmiştir.

etmiştir.

2. Feyhaman Duran Evi

2.1 Tarihsel Süreklilik ve Kuşaklar

Bir mekânın belleği, büyük ölçüde içinde yaşayanların hikayeleriyle şekillenir. Feyhaman Duran Evi, bu anlamda dört neslin izlerini taşıyan bir kuşaklararası bellek mekânıdır. Evin bilinen ilk sahibi, bir Yeniçeri olan ve daha sonra kağıtçılık yapan Antep'li Dalkılıç Hacı Halil Ağa'dır (Rado, 1984). Evin

kültürel ve sanatsal kimliğini asıl şekillendiren ikinci kuşak sakini, Dalkılıç Hacı Halil Ağa'nın oğlu ve dönemin en önemli hattatlarından biri olan Yahya Hilmi Efendi (1833-1907)'dir (Derman, 2013). Babasının vefatının ardından eve yerleşen Yahya Hilmi Efendi, evi bir sanat ve ilim merkezine dönüştürmüştür. Nesih yazıdaki ustalığıyla tanınan ve "asrın feridi" (döneminin eşsizi) olarak anılan sanatçı, yirmi beşten fazla Mushaf yazdığı rivayet edilen üretken bir hattattı (Adsan ve Bilin, 2021). Onun varlığı, evi sadece bir barınma mekânı olmaktan çıkarıp, hat sanatının estetiğinin ve İslam sanatının manevi atmosferinin sindiği bir mekâna çevirmiştir. Bugün evde sergilenen hat levhalarının bir kısmı, Yahya Hilmi Efendi'nin bu zengin mirasından kalan izlerdir.

Kuşaklar zinciri, Yahya Hilmi Efendi'nin torunu Emine Güzin Duran (1898-1981) ve onun eşi, Türk resminin öncü isimlerinden Feyhaman Duran (1886-1970) ile devam eder. Güzin Hanım'ın dedesinden miras kalan bu eve Feyhaman Duran'ın evlilik sonrasında yerleşmesi, evin adının onunla anılmasına neden olmuştur. İnas Sanâyi-i Nefise MektebiSanayi-i Nefise Mektebi'nde öğrenciyken hocası olan Feyhaman Duran ile evlenen Güzin Duran da yetenekli bir ressamdır (İpek, 2021). Bu evlilikle birlikte konak, geleneksel bir hattat evinden, modern Cumhuriyet'in sanatçı bir çiftinin yaşadığı, hem Doğu hem de Batı estetiğini bir araya getiren eklektik bir yuvaya dönüşmüştür. Feyhaman Duran'ın portreleri, Güzin Duran'ın peyzajları, birlikte kullandıkları atölye, Batı tarzı mobilyaların yanı sıra geleneksel objeler, bu iki dünyanın bir evdeki sentezini gözler önüne serer. Evin 1981'de Güzin Hanım'ın vefatının ardından İstanbul Üniversitesi'ne bağışlanması, bu dört kuşaklık maddi ve manevi mirasın korunarak günümüze ulaşmasını sağlamıştır.

2.2 Mimari Kimlik

Feyhaman Duran Evi'nin mimari kimliği, Türk evi geleneği çerçevesinde değerlendirildiğinde daha bütüncül bir biçimde açıklanabilmektedir. "Türk Evi", genellikle Osmanlı İmparatorluğu'nun geniş coğrafyasında, özellikle Anadolu ve Balkanlar'da gelişen, ahşap iskelet sistemine dayalı, kendine özgü plan tipleri ve mekân anlayışıyla karakterize edilen geleneksel konut mimarisine verilen genel bir addır (Eldem, 1984). Bu konut tipi, tek bir monolitik stilden ziyade, iklim, coğrafya, malzeme ve yerel yaşam biçimlerine göre çeşitlilik gösteren zengin bir mimari mirası ifade eder (Gögebakan, 2015).

Türk mimarlığının önde gelen temsilcilerinden Sedat Hakkı Eldem, "Türk Evi" üzerine gerçekleştirdiği kapsamlı araştırmalar, hazırladığı rölöveler ve geliştirdiği tipolojik sınıflandırmalar aracılığıyla bu mimari mirasın tanımlanması ve kavramsallaştırılması sürecinde kurucu ve yönlendirici bir rol üstlenmiştir (Bozdoğan, 2001; Öncü, 2002; Sezer, 2022). Eldem, evi plan şemasına, özellikle de evin merkezi yaşam alanı olan sofanın konumuna göre sınıflandırmıştır. Onun tipolojisi temel olarak dört ana kategoriye ayrılır; sofasız, dış sofalı, iç sofalı ve orta sofalı evler (Eldem, 1954). Sofasız plan tipinde odalar arasında iç bağlantı bulunmaz; her odaya genellikle avlu ya da bahçeden ayrı ayrı girilir. Dış sofalı plan tipinde odalar, dışa açık bir sofa aracılığıyla birbirine bağlanır. İç sofalı plan tipi, en yaygın şema olup sofa odaların arasına alınarak daha korunaklı bir iç mekân oluşturulur. Orta sofalı plan tipinde ise sofa yapının merkezine yerleştirilir; bu düzen daha simetrik planlar ortaya çıkarır ve özellikle 19. yüzyılda anıtsal konutlarda yaygınlaşmıştır (Şahin ve Çetintürk, 2020; Doğan, 2022;)

Feyhaman Duran Evi, odaların bir koridor veya hol işlevi gören kapalı bir sofanın iki yanına dizildiği "iç sofalı" plan tipinin klasik bir örneğidir. Sofa, yapının merkezinde yer alarak dolaşım ve ortak kullanım mekânı işlevi görür; uçlarında ise seki veya köşk olarak adlandırılan özel oturma köşeleri bulunmaktadır. Plan şeması, cumbalı cephe düzeni ve ahşap iskelet sistemiyle Türk evi geleneğinin tipik özelliklerini yansıtan yapı (Şekil 1), bu yönüyle geleneksel konut mimarisine güçlü bir bağlılık sergilemektedir.

Şekil 1. Feyhaman Duran Evi (Özden, 2008)

Yapının mekânsal organizasyonu, tüm odaların orta holler (sofa) etrafında kurgulandığı geleneksel plan şemasına dayanmaktadır. Zemin kattan girilen yapıda sofa, hem dolaşımı düzenleyen hem de temsil işlevi üstlenen merkezi bir mekân niteliğindedir. Bu alanda yer alan camlı panel üzerindeki aynalı yazı kompozisyonu, ziyaretçiyi karşılayan simgesel bir unsur olarak dikkat çekmektedir. Bu aynalı yazı, ilk bakışta yanak, göz, kaş, burun ve iki yana uzanan bıyık izlenimi veren bu tasarım, genel hatlarıyla Hz. Ali'ye atfedilen harflerin çizgisel düzeninden türetilmiş soyut bir portre görünümü sunmaktadır (Şekil 2).

Şekil 2: Sofa'da yer alan aynalı yazı kompozisyonu (Özden, 2008)

Evin kapısından girildiğinde yerde taş bloklarla kaplı küçük alanda bir kuyu vardır. Ev, dönemin İslam inancı ile bağlantılı olarak harem-kadınlar için bir bölüm-, selamlık -erkekler için bir bölüm- düzenine göre planlanmıştır. Evin girişinde sağ taraftaki merdiven selamlığa çıkmaktadır (Şekil 3).

Şekil 3. Selamığa Çıkan Merdiven (Özden, 2008)

Evin ana birimi ve en önemli yeri “Hayat” odasıdır. Özellikle çift yaşlıyken bu odada yaşamayı tercih etmiştir. Zevkleri hem geleneksel hem de batılı yaşam tarzlarını yansıtmaktadır (Şekil 4).

Şekil 4. Hayat Odası (Sarrafoğlu, 2025)

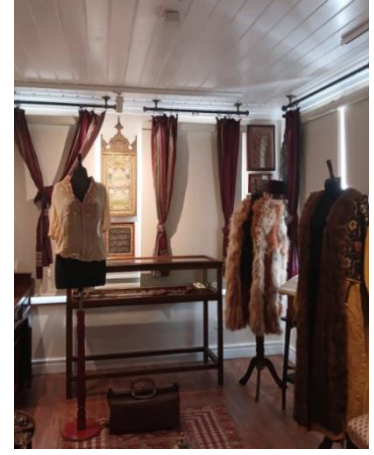
İkinci katta çalışma odası olarak iki oda bulunmaktadır. Mescit olarak düzenlenmiş bir oda ve dolap olarak düzenlenmiş küçük bir oda daha vardır. Odaların açıldığı holün duvarlarında kitap rafları yer almaktadır. Üçüncü katta ise, yatakların ayrı ayrı düzenlendiği yatak odası (Şekil 5), Feyhaman Duran’ın eşyalarının -yazı sandığı- yerleştirildiği misafir odası (Şekil 6) ve Güzin Duran’ın eşyaları -ütü masası, dikiş kutusu- kendi hobilerine göre yerleştirilmiş odası (Şekil 7) bulunmaktadır.

Şekil 5. Yatak Odası
(Freely, 2009)

Şekil 6. Misafir Odası
(Özden, 2008)

Şekil 7. Hobi Odası
(Şahinler, 2024)

Eşyalar evde eklektik bir zevkle düzenlenmiştir. Özellikle evde dağınık tarzda bulunan gölge oyunu karakterleri gibi, sanat ve oyuna dair pek çok ipucu görülmektedir (Şekil 8). Evinin bahçesinde de bir atölye bulunmaktadır (Şekil 9).

Şekil 8. Camda Gölge Oyunu Karakterleri
(Özden, 2008)

Şekil 9. Bahçedeki Atölye
(Özden, 2008)

Feyhaman Duran Evi, bu zengin mimari gelenek içinde, hem tipik özellikler sergileyen bir örnek hem de kendine özgü karakteriyle ayrıışan bir vaka olarak durmaktadır. Bununla birlikte, konutun yalnızca barınma işleviyle sınırlı kalmayıp sanat eserleri, farklı dönemlere ait mobilyalar ve bir sanatçı atölyesini bünyesinde barındırması, onu sıradan bir tarihî ev olmaktan ayırmaktadır. Bu özellikleriyle yapı, modernleşme sürecindeki Cumhuriyet aydınının yaşam kültürünü mekâna yansıtan özgün bir örnek olarak değerlendirilebilir. Dolayısıyla ev, Türk evi geleneğinin durağan bir tekrarı değil; süreklilik ile dönüşümü bir arada barındıran dinamik bir yorum niteliği taşımaktadır.

Feyhaman Duran'ın evi, içindeki eşyalar ve sanat eserleriyle birlikte İstanbul Üniversitesi'ne bağışlanmış; sanatçının 1970 yılındaki vefatının ve Güzin Duran'ın 1981'deki ölümünün ardından yapı üniversite tarafından devralınmıştır (Yıldırım, 2020). Uzun süreli ihmal nedeniyle yıpranan ahşap konut, gerçekleştirilen restorasyon çalışmaları sonucunda "Feyhaman Duran Kültür ve Sanat Evi" adıyla müze-ev statüsü kazanmış ve 2001 yılında ziyarete açılmıştır (Şekil 10). 2018 yılında envanter çalışmaları kapsamında taşınır kültür varlıkları koruma altına alınmış (Karaova, 2021); yapı, geçirdiği yeni bir restorasyon ve çevre düzenlemesinin ardından 2024 yılında yeniden kamusal kullanıma sunulmuştur (Şekil 11).

Şekil 10. Feyhaman Duran Evi Dış Kapı

(İ.Ü. Güzel Sanatlar Bölümü)

Şekil 11. Feyhaman Duran Evi İç Kapı

(İ.Ü. Güzel Sanatlar Bölümü)

3. Metot

Bu çalışma, Feyhaman Duran Evi'ni çok katmanlı bir kültürel olgu olarak anlamak ve yorumlamak amacıyla nitel araştırma desenine göre tasarlanmıştır. Araştırmanın temel yöntemi, tek bir durumu derinlemesine ve bütüncül bir yaklaşımla incelemeye olanak tanıyan tekil vaka analizi olarak belirlenmiştir. Vaka analizi, bir olgunun kendi gerçek yaşam bağlamı içinde, özellikle olgu ve bağlam arasındaki sınırların net olmadığı durumlarda incelenmesini sağlayan bir yöntem olarak ifade edilmektedir (Yin, 2018). Bu doğrultuda araştırmanın vakasını, Süleymaniye'de konumlanan Feyhaman Duran Evi oluşturmaktadır. Bu yaklaşım, yapının yalnızca mimari özelliklerine odaklanmakla sınırlı kalmayıp, aynı zamanda tarihsel, toplumsal ve kültürel bağlamla kurduğu çok katmanlı ilişkileri bütüncül bir çerçevede değerlendirmeye imkân tanımaktadır. Bu yönüyle, mekânın fiziksel özellikleri ile onu biçimlendiren sosyo-kültürel dinamikler arasındaki etkileşimi analiz etmek açısından elverişli bir zemin sunmaktadır.

Veri analizi sürecinde disiplinlerarası bir teorik çerçeve benimsenmiş ve elde edilen bulgular iki temel analitik yaklaşım doğrultusunda yorumlanmıştır. İlk olarak fenomenolojik okuma çerçevesinde, (Heidegger, 1971) “barınma” düşüncesi ile (Bachelard, 1969) “Mekânın Poetikası” yaklaşımından hareketle, ev yalnızca fiziksel bir yapı olarak değil, deneyimlenen, anlam üreten ve kimlik inşasına katkıda bulunan bir “yuva” olarak ele alınmıştır. İkinci olarak göstergebilimsel analiz çerçevesinde, (Greimas ve Courtés, 1982) göstergebilimsel dörtgen modeli ile Lotman'ın (1990) “semyosfer” kavramı temel alınmıştır. Bu doğrultuda, evin harem-selamlık gibi mekânsal ayrımları ile iç mekânda yer alan hat levhaları ve tablolar gibi sembolik unsurlar kültürel birer metin olarak değerlendirilmiştir. Söz konusu unsurların ürettiği anlam katmanları çözümlenerek, yapının dönemin sosyal hiyerarşisini, mahremiyet anlayışını ve kültürel değerler sistemini nasıl temsil ettiği ortaya konulmuştur.

Bu iki analitik yaklaşımın birlikte ele alınmasıyla, Feyhaman Duran Evi hem kullanıcıların öznel deneyimlerini barındıran ve anlamla yüklenen bir “yer” olarak hem de toplumsal ve kültürel kodları taşıyan bir “göstergeler sistemi” olarak bütüncül bir çerçevede değerlendirilmiştir. Böylece yapı, deneyimsel boyutu ile simgesel katmanları arasındaki etkileşim üzerinden çok katmanlı bir analiz düzleminde ele alınarak, mekânsal anlam üretim süreçleri kapsamlı biçimde ortaya konulmuştur.

4. Bulgular

Feyhaman Duran Evi üzerinde yapılan vaka analizi, evin mimari, tarihsel ve sembolik katmanlarına ilişkin bir dizi bulgu ortaya koymuştur. Bu bulgular, evin geleneksel bir konut yapısı olmanın ötesinde, karmaşık bir kültürel bellek mekânı olduğunu göstermektedir.

4.1 Geleneksel Tipoloji İçinde Melez Bir Mimarlık

Analiz, Feyhaman Duran Evi'nin mimari kimliğinin, geleneksel "Türk Evi" tipolojisine sıkı sıkıya bağlı olmakla birlikte, içinde barındırdığı yaşam pratikleriyle bu geleneği dönüştüren melez bir yapıya sahip olduğunu göstermiştir. Ev, plan şeması itibarıyla Sedat Hakkı Eldem'in sınıflandırmasındaki "iç sofalı" plan tipinin 19. yüzyıl İstanbul uygulamasının karakteristik bir örneğidir. Odaların, evin merkezindeki kapalı bir sofa etrafında düzenlenmesi, ahşap karkas yapı ve sokağa taşan cumba gibi unsurlar, yapının geleneksel "Türk Evi" mimari diline olan bağlılığını teyit etmektedir.

Geleneksel planda katı bir şekilde ayrılması beklenen harem-selamlık işlevlerinin, Duran çiftinin modern yaşam tarzı içinde esnediği ve iç içe geçtiği saptanmıştır. Özellikle ailenin ortak yaşam alanı olan "hayat" odasının, hem oturma odası hem de yaşlılık döneminde yatak odası olarak kullanılması, geleneksel mekân hiyerarşisinin pratik ihtiyaçlar doğrultusunda yeniden yorumlandığını göstermektedir.

Evin içindeki eşya ve sanat eserlerinin düzeni, bir kültürel senteze işaret etmektedir. Yahya Hilmi Efendi'den miras kalan hat levhaları, sedirler gibi İslami mobilya unsurları ile Feyhaman Duran'a ait yağlıboya portreler, şövale, piyano gibi Batılı sanat ve yaşam pratiklerine ait nesneler aynı mekânda bir arada bulunmaktadır. Bu durum, evin Doğu ve Batı estetiğini birleştiren eklektik bir karaktere sahip olduğunu ortaya koymaktadır.

4.2 Dört Kuşaklık Kesintisiz Bir Kültürel ve Sanatsal Miras

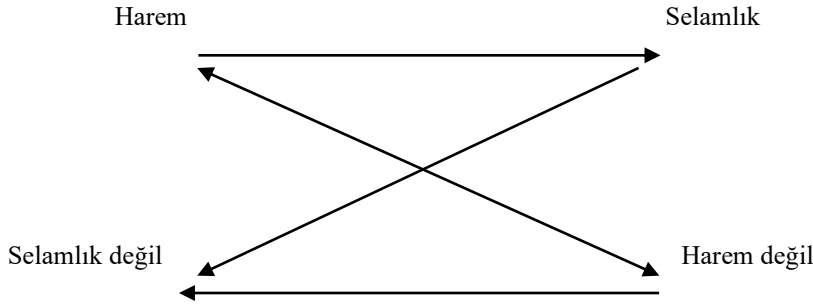
Evin tarihçesi üzerine yapılan inceleme, yapının dört farklı kuşağın yaşamına tanıklık eden ve her kuşakla birlikte yeni bir anlam katmanı kazanan kesintisiz bir bellek mekânı olduğunu ortaya koymuştur. Evin ilk sahibinin bir Yeniçeri olan Dalkılıç Hacı Halil Ağa olması, yapının kökenlerini Süleymaniye'nin askeri ve idari merkezi olduğu döneme bağlamaktadır. Bu evin temelini Osmanlı'nın klasik dönem sosyal dokusuna yerleştirir. İkinci kuşak olan hattat Yahya Hilmi Efendi'nin varlığı, evi sıradan bir konuttan bir sanat mekânına dönüştürmüştür. Onun hat sanatındaki ustalığı ve üretkenliği, eve manevi ve estetik bir kimlik kazandırmıştır.

Üçüncü ve dördüncü kuşak olan ressam Güzin ve Feyhaman Duran çifti, eve modern Cumhuriyet'in sanat anlayışını taşımıştır. Geleneksel bir hattat evinin, bir ressam çiftinin atölyesine ve yaşam alanına dönüşmesi, evin en önemli kimliksel kırılmasını ve sentezini oluşturur. Evin adının, bir portre ressamı olan Feyhaman Duran ile anılması, bu modern sanatçı kimliğinin baskın karakterini vurgulamaktadır. Evin, son sakini Güzin Duran'ın vefatıyla İstanbul Üniversitesi'ne bağışlanması, bu dört kuşaklık maddi ve manevi mirasın bir bütün olarak korunmasını ve kamusal bir değere dönüşmesini sağlamıştır.

4.3 Anlam Yüklü Bir Göstergeler Sistemi Olarak Mekân

Göstergebilimsel analiz, evin mimari elemanlarının ve içindeki nesnelerin, dönemin kültürel kodlarını ve değerler sistemini yansıtan birer gösterge işlevi gördüğünü ortaya koymuştur. Ev, yalnızca fiziksel bir yapı değil, aynı zamanda anlam üreten ve ileten bir metin olarak okunabilir.

Evin en temel anlamsal ayrımı, içerisi-dışarısı ve buna bağlı olarak harem-selamlık ikiliği üzerinden kurulmuştur. Greimas ve Courtés'ın (1982) göstergebilimsel dörtgeniyle modellenilebilecek bu yapı (Şekil 12), sadece mekânsal bir ayrım değil, aynı zamanda mahremiyet, sosyallik, kadın ve erkek rollerine ilişkin kültürel kodları da barındırır.

Şekil 12: Göstergebilimsel Dörtgen

Harem (iç, özel, kadın) ve selamlık (dış, kamusal, erkek) arasındaki bu karşıtlık, evin girişindeki eşik gibi mimari elemanlarla somutlaşır. Kapılarda Porphyrios adında bir eşik tanrısı vardır. *Her eşik gizli bir nesnedir; içgüdüleri ve özlemleri olan kozmos ve temel imge çözülmeye muhtaçtır* (Bachelard, 1969). Eşik, iki dünyayı ayıran ve birleştiren sembolik bir sınır işlevi görür. İki farklı olasılık, açık ve kapalı kapı olarak şematize edilmiştir (Şekil 13).

Şekil 13: Eşik Etkileşimi

Bu bağlamda, Lotman'ın "semyosfer" kavramı, evin kültürel bir evren olarak nasıl işlediğini anlamak için bir çerçeve sunar (Lotman, 1990). Ev, kendi içindeki anlam sistemleriyle (merkez-çevre, yüksek-alçak, değerli-değersiz) bir bütün oluşturur. Evdeki objeler, farklı anlam katmanları taşımaktadır. Evin merkezinde yer alan ve misafirlerin karşılandığı sofadaki "aynalı yazı", yalnızca bir dekorasyon unsuru değildir. Hz. Ali'yi temsil eden bu hat sanatı, eve girildiği anda mekânın manevi kimliğine ve "yerin ruhuna" (Genius Loci) dair güçlü bir gösterge sunar. Mekânın kimlik ve aidiyetle kurduğu bağ, burada estetik ve sembolik öğeler aracılığıyla somutlaşmaktadır. Bu, evin sadece bir barınak olmadığını, aynı zamanda bir inanç ve kültür sisteminin parçası olduğunu vurgular. Dolayısıyla sofa mekânı, yalnızca işlevsel bir dolaşım alanı değil; estetik, inançsal ve kültürel göndermeler aracılığıyla evin ruhunu ve karakterini yansıtan temsili bir merkez olarak değerlendirilebilir. Duvarlardaki hat levhaları geleneği ve İslami estetiği temsil ederken, Feyhaman Duran'ın Atatürk portresi ve diğer portreleri modernleşmeyi, bireyselliği ve yeni Cumhuriyet kimliğini temsil etmektedir. Farklı değer sistemlerine ait bu göstergelerin (hat sanatı ve Batı resmi) aynı mekânda bir arada bulunuşu, evi bir kültürel çatışma ve müzakere alanı olarak tanımlamayı mümkün kılar. Ev, Yuri Lotman'ın "semyosfer" kavramı çerçevesinde, farklı kültürel dillerin bir arada yaşadığı ve yeni anlamlar ürettiği dinamik bir sınır bölgesi olarak işlev görmektedir.

5. Tartışma

Bu çalışmada ulaşılan bulgular, Feyhaman Duran Evi'nin yalnızca bir mimari yapı ya da sanatçı konutu olmadığını; çok katmanlı bir mekânsal temsil niteliği taşıdığını ortaya koymaktadır. Feyhaman Duran Evi'nin geleneksel "Türk Evi" tipolojisine uygunluğu, Sedat Hakkı Eldem'in çalışmalarıyla doğrulanmaktadır (Eldem, 1954, 1984). Ancak bulgular, tipolojinin ötesinde, evin yaşayan bir organizma olarak nasıl dönüştüğünü ortaya koymaktadır. Geleneksel harem-selamlık ayrımının modern yaşam pratikleri içinde esnemesi, Türk konutunun modernleşme sürecinde geçirdiği işlevsel ve sosyal dönüşümlere dair önemli bir ipucu sunmaktadır. Bu durum, mevcut literatürdeki biçimsel analizleri, evin sosyal ve kültürel dinamiklerini de içeren bir perspektifle zenginleştirmektedir. Evin eklektik iç mekânı, Osmanlı'dan Cumhuriyet'e geçiş sürecindeki kültürel melezleşmenin somut bir

kanıtıdır. Bu bulgu, Türkiye'nin modernleşmesini keskin bir kopuş olarak gören anlatılar yerine, Bozdoğan'ın (2001) işaret ettiği gibi, daha karmaşık bir sentez süreci yaklaşımları ile desteklemektedir.

Evin dört kuşaklık kesintisiz bir bellek mekânı olması, onu sıradan bir konuttan ayırarak bir kültürel miras nesnesine dönüştürmektedir. Bu bulgu evin çok yönlü anlamlarının vurgulandığı fenomenolojik literatürle güçlü bir paralellik göstermektedir (Özak, 2008; Tekin, 2019). Bachelard'ın (1969) “mekânın poetikası” kavramı, evin sadece bir barınak değil, aynı zamanda anıların ve hayallerin korunduğu bir “yuva” olduğunu anlamamızı sağlar. Feyhaman Duran Evi, bir hattatın manevi dünyası ile bir ressamın bireysel ifadesini aynı çatı altında barındırarak, farklı kuşakların ve farklı estetik anlayışların belleğini yoğunlaştırılmış bir şekilde sunar. Bu, Norberg-Schulz'un (1980), “Genius Loci” (Yerin Ruhu) kavramının sadece fiziksel değil, aynı zamanda tarihsel ve kültürel katmanlardan nasıl oluştuğunun da bir göstergesidir (Lokas vd., 2023).

Evin bir göstergeler sistemi olarak okunması, mimari göstergebilim literatürüne (Greimas ve Courtés, 1982; Lotman, 1990; Bali, 2020; Hafizoğlu ve Yavuz Azeri, 2024) somut bir vaka analizi sunmaktadır. Hat levhaları (gelenek) ve yağlıboya portreler (modernite) arasındaki diyalog, evin bir kültürel müzakere alanı olarak işlev gördüğünü ortaya koymaktadır. Bu durum, Türkiye'nin kültürel kimliğinin oluşumundaki temel dinamiklerden birini, tek bir yapı ölçeğinde gözler önüne sermektedir. Bu analiz, mimari yapıların sadece işlevsel veya estetik nesneler olmadığını, aynı zamanda derin ideolojik ve kültürel anlamlar taşıyan metinler olduğunu göstermesi açısından önemlidir.

Evin Süleymaniye'nin kentsel dönüşümü içindeki konumu, onu bir direniş ve süreklilik simgesi haline getirmektedir. Çevresindeki tarihi dokunun adeta yok olduğu bir bağlamda, evin korunmuş olması Seif'in (2005) vurguladığı değişim ve süreklilik paradoksunu somutlaştırmaktadır. Yapı, bir hattat konutundan bir ressamın yaşam ve üretim mekânına, oradan da bir müze işlevine evrilerek sürekliliğini korumuştur. Bu dönüşüm, kültürel mirasın korunmasının yapıları durağanlaştırmak anlamına gelmediğini; tersine, onlara yeni anlam katmanları ve işlevler yükleyerek yaşatılmasını esas alan dinamik bir süreç olduğunu ortaya koymaktadır.

SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Bu çalışma, İstanbul Süleymaniye'de bulunan Feyhaman Duran Evi'ni, mimari kimliği, tarihsel katmanları ve sembolik anlamları üzerinden disiplinlerarası bir yaklaşımla incelemiştir. Araştırma sonucunda, bu yapının geleneksel “Türk Evi” mimarisinin tipik bir örneği olmanın ötesinde, dört kuşağın yaşamına tanıklık etmiş, farklı sanatsal ve kültürel kimlikleri bünyesinde barındıran, yaşayan ve çok katmanlı bir kültürel bellek mekânı olduğu sonucuna varılmıştır.

Feyhaman Duran Evi, geleneksel iç sofalı plan şemasına sahip olmakla birlikte, kullanıcılarının modern yaşam pratikleriyle bu şemayı esnetip dönüştürdüğü melez bir mimari karakter sergilemektedir. Bir hattat evinden bir ressam atölyesine evrilen tarihsel süreç, yapıyı gelenek ile modernlik, Doğu ile Batı estetiği arasında bir sentez ve müzakere alanına dönüştürmüştür. Göstergebilimsel analiz, evin mimari düzeni ve barındırdığı nesneler aracılığıyla, mahremiyet, sosyallik ve kimlik gibi konularda dönemin kültürel kodlarını yansıtan zengin bir göstergeler sistemi işlevi gördüğünü ortaya koymuştur. Bu nitelikleriyle Feyhaman Duran Evi, Türkiye'nin modernleşme deneyimini, çatışma ve kopuştan ziyade, süreklilik ve sentez diyalektiği üzerinden okumayı mümkün kılan özgün bir vaka olarak öne çıkmaktadır.

Bu çalışmanın tekil bir vaka analizine dayanması, temel bir sınırlılıktır. Bulguların genellenebilirliğini artırmak ve konuyu daha geniş bir bağlama oturtmak amacıyla gelecek araştırmalar için şu öneriler sunulabilir:

- Feyhaman Duran Evi’nde ortaya konulan bulguların, diğer sanatçı evleri veya farklı şehirlerdeki benzer tarihi konutlarla karşılaştırmalı olarak incelenmesi, geleneksel konutun modern yaşamla kurduğu ilişkiye dair daha geniş örüntülerin ortaya çıkmasını sağlayabilir.
- Evin bir müze-ev olarak yeniden işlevlendirilme sürecinin, sergileme pratiklerinin ve ziyaretçi deneyimlerinin incelenmesi, kültürel mirasın nasıl yorumlandığı, temsil edildiği ve kamuyla buluşturulduğu üzerine önemli veriler sunabilir.
- Olanaklar dâhilinde, evi ve sakinlerini yakından tanımış kişilerle gerçekleştirilecek sözlü tarih görüşmeleri, mekânın gündelik yaşam pratikleri, sosyal etkileşim ağları ve kişisel hafızalarla şekillenen “yaşayan” boyutunun daha kapsamlı biçimde kavranmasına önemli katkılar sağlayabilir.
- Yapının mimari restorasyon süreçlerinin, kullanılan malzeme ve tekniklerin, koruma sorunlarının incelenmesi, Türkiye’deki ahşap sivil mimari mirasının korunmasına yönelik pratik ve teorik bilgilere katkı sağlayabilir.

Bu doğrultuda ileride yürütülecek araştırmaların, Feyhaman Duran Evi gibi özgül ve nitelikli miras alanlarının çok katmanlı yapısının daha bütünlüklü biçimde kavranmasına katkı sağlayacağı; aynı zamanda bu tür kültürel varlıkların korunması ve gelecek kuşaklara sürdürülebilir biçimde aktarılması yönündeki bilimsel ve kurumsal çabalara zemin hazırlayacağı düşünülmektedir.

Etik Standartlara Uyum

○ **Çıkar Çatışması**

Çıkar çatışması olmadığına dair beyan ile yazar katkısı beyan formları makale süreç dosyalarına ıslak imzalı olarak eklenmiştir.

○ **Etik Kurul İzni**

Bu çalışma için etik kurul iznine gerek yoktur. Buna ilişkin ıslak imzalı onam formu, makale süreç dosyasına eklenmiştir.

○ **Üretken Yapay Zekâ (ÜYZ) Kullanım Beyanı**

Bu çalışmanın İngilizce özet (abstract/extended summary) bölümünün çevirisi aşamasında Yandex Translate ve DeepL çeviri araçları kullanılmıştır. Yapay zekâ tabanlı bu araç, yalnızca dil çevirisi amacıyla kullanılmış olup, çalışmanın özgün içeriğinde herhangi bir fikir üretimi veya metin yazımı amacıyla kullanılmamıştır.

○ **Finansal Destek**

Finansal destek bulunmamaktadır.

○ **Teşekkür**

Teşekkür edilecek kişi veya kurum bulunmamaktadır.

KAYNAKÇA

Adsan, H., & Bilen, Y. (2021). Hattat Yahya Hilmi Efendi ve eserleri. Sanat Dergisi, (38), 96–123. <https://doi.org/10.47571/ataunigsfd.918729>

Bachelard, G. (1969). *The poetics of space* (M. Jolas, Trans.). Beacon Press.

- Bali, M. (2020). Kamusal mekânın göstergebilim bağlamında incelenmesi: İstanbul Eyüp Sultan Meydanı. *Kültür Araştırmaları Dergisi*, (6), 225–242. <https://doi.org/10.46250/kulturder.775594>
- Bozdoğan, S. (2001). *Modernism and nation building: Turkish architectural culture in the early Republic*. University of Washington Press.
- Derman, M. U. (2013). Yahyâ Hilmi Efendi. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (Cilt 43). TDV Yayınları.
- Doğan, E. (2022). Orta sofalı plan tipindeki “Türk hayatlı evi”nin mekânsal organizasyon açısından incelenmesi: Akseki Hacıgüzeller Evi. *Akdeniz University Journal of the Faculty of Architecture*, 1(2), 81–95.
- Eldem, S. H. (1954). *Türk evi plan tipleri*. Pulhan Matbaası.
- Eldem, S. H. (1984). *Turkish houses: Ottoman period* (Vol. 1). T.A.Ç. Vakfı.
- Fatih Kaymakamlığı. (2019). *Süleymaniye ve çevresi*. <https://www.fatih.gov.tr/suleymaniye-ve-cevresi>
- Freely, M. (2009). Portrait of the artists: A beautiful bequest. *Cornucopia Magazine*, 42. <https://www.cornucopia.net/magazine/articles/portrait-of-the-artists-a-beautiful-bequest/>
- Göğebakan, Y. (2015). Karakteristik bir değer olan geleneksel Türk evi’nin oluşumunu belirleyen unsurlar ve bu evlerin genel özellikleri. *İnönü Üniversitesi Kültür ve Sanat Dergisi*, 1(1), 41–55. <https://doi.org/10.22252/ijca.105015>
- Greimas, A. J., & Courtés, J. (1982). *Semiotics and language: An analytical dictionary* (L. Crist et al., Trans.). Indiana University Press.
- Hafizoğlu, N., & Yavuz Azeri, N. (2024). Çağdaş Türk resminde kent imgesine göstergebilimsel bir bakış. *Akdeniz Sanat*, 18(33), 59–78. <https://doi.org/10.48069/akdenizsanat.1385895>
- Heidegger, M. (1971). Building, dwelling, thinking. In *Poetry, language, thought*. Harper & Row.
- İpek, S. (2021). Feyhaman Duran’ın Topkapı Sarayı’ndaki tablolarında yeni tespitler. *Milli Saraylar Sanat Tarih Mimarlık Dergisi*, (20), 41–57.
- İrepoğlu, G. (1986). *Feyhaman Duran*. Tifdruk Matbaacılık.
- Karaova, M. (2021). Feyhaman Duran ve öğrencisi Ahmet Yakupoğlu’nun resim çalışmaları üzerine bir değerlendirme. *Kalemşi - Türk Sanatları Dergisi*, 9(19), 192–209.
- Konuk, N. (2010). Süleymaniye Camii ve Külliyesi. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (Cilt 38). TDV Yayınları.
- Lokas, I., Petrović, R., & Rakonjac, I. (2023). The essence of place: Understanding genius loci through phenomenology. In *On Architecture – Challenges in Design: Proceedings of the 11th International Conference* (pp. 215–224).
- Lotman, Y. M. (1990). *Universe of the mind: A semiotic theory of culture* (A. Shukman, Trans.). Indiana University Press.
- Norberg-Schulz, C. (1980). *Genius loci: Towards a phenomenology of architecture*. Rizzoli.

- Öncü, A. (2002). Review of *Modernism and nation building: Turkish architectural culture in the early Republic*, by S. Bozdoğan. *Journal of the Society of Architectural Historians*, 61(2), 240–242. <https://doi.org/10.2307/991853>
- Özak, N. Ö. (2008). *Bellek ve mimarlık ilişkisi: Kalıcı bellekte mekânsal öğeler* (Doktora tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi).
- Rado, Ş. (1984). *Türk hattatları: XV. yüzyıldan günümüze kadar gelmiş ünlü hattatların hayatları ve yazılarından örnekler*. MEB Yayınları.
- Seif, F. Y. (2005). Social change in the ‘aperspectival world’: The paradox of social reproduction and cultural innovation. *TRANS – Internet-Zeitschrift für Kulturwissenschaften*, 16.
- Sezer, Ö. (2022). *Forming the modern Turkish village: Nation building and modernization in rural Turkey during the early Republic*. transcript Verlag.
- Şahin, Y. D., & Çetintürk, E. N. (2020). Türk evi ölçeğinde geleneksel Malatya evlerinin sosyo-kültürel sürdürülebilirliğinin değerlendirilmesi. *TÜBAV Bilim Dergisi*, 13(1), 50–67.
- Şahinler, S. (2024). Feyhaman Duran’ın düş dünyasına davet. *Milliyet Gazetesi*. <https://www.milliyet.com.tr/kultur-sanat/feyhaman-duranin-dus-dunyasina-davet-7075313>
- Tansuğ, S. (1986). *Çağdaş Türk sanatı*. Remzi Kitabevi.
- Tekin, F. (2019). Hafıza ortamından tüketim nesnesine dönüşen ev. *Journal of Social and Cultural Research*, 5(11), 253–273. <https://doi.org/10.25306/skad.506063>
- Yıldırım, N. (2020). Prof. Dr. Bedi N. Şehsuvaroğlu: Türk tıp tarihi ve kültürüne katkıları. *Osmanlı Bilimi Araştırmaları*, 21(1), 151–192. <https://doi.org/10.26650/oba.582396>
- Yin, R. K. (2018). *Case study research and applications: Design and methods* (6th ed.). Sage.

EXTENDED SUMMARY

Introduction and Research Problem

The question of how an architectural structure bears witness to lived experiences and carries their traces is central to the discourse on space and memory. The Feyhaman Duran House, located in the Süleymaniye district of Istanbul, provides a compelling case. Turkey's modernization process is often framed as a sharp break with the past and a process of Westernization. However, this study argues that the process is more accurately understood as a continuous negotiation and synthesis between tradition and modernity. The primary research question is to what extent the Feyhaman Duran House represents this multi-layered experience of modernization on a spatial level. The transformation of this structure from a traditional Ottoman residence into a 20th-century artist's house, and subsequently a museum, elevates it from an ordinary building to a living memory space. Understanding how a building becomes a cultural text through both its form and its accumulated meanings and experiences provides critical insight into the preservation and interpretation of cultural heritage.

The theoretical context of this problem lies at the intersection of architecture and social sciences. Foundational typological studies on the “Turkish House,” particularly those by Sedat Hakkı Eldem (1954, 1984), were crucial for conceptualizing this architectural tradition. However, they largely treated buildings as static forms rather than dynamic, evolving entities. After the 1960s, spatial

phenomenology (Bachelard, 1969; Heidegger, 1971) and architectural semiotics (Greimas & Courtés, 1982; Lotman, 1990) offered new paradigms, framing buildings as dynamic systems that generate human experience and cultural signification. This study addresses a critical void in the literature by integrating these two dominant approaches. It situates the Feyhaman Duran House within Eldem's typological framework while simultaneously examining its 'living' and 'meaning-producing' dimensions through phenomenological and semiotic lenses.

The primary aim of this research is to reveal how the Feyhaman Duran House functions as a multi-layered cultural memory space. Within this scope, the study investigates the architectural composition that merges traditional typology with modern living, how different generations and artistic identities have shaped the house's cultural heritage, and how symbolic objects and spatial arrangements represent the cultural codes of their time.

Methodology

This study adopts a qualitative research design and employs a single-case study approach (Yin, 2018) to examine the Feyhaman Duran House within its historical, cultural, and spatial context. The house was selected as a purposive case because it uniquely brings together the architectural characteristics of the traditional Ottoman house, the artistic legacy of the early Republican period, and its contemporary function as a museum. This layered historical continuity makes it particularly suitable for investigating the relationship between architecture, cultural memory, and modernization.

The analysis draws on multiple sources of evidence, including the architectural layout of the house, historical records, museum documentation, visual materials, and on-site observations. Examining these different sources together made it possible to interpret both the material characteristics of the building and the cultural meanings embedded in its spatial organization and interior elements.

Data analysis was carried out in two complementary stages. The first involved a phenomenological reading of the house, informed by Heidegger's (1971) concept of dwelling and Bachelard's (1969) "The Poetics of Space", through which the house was understood as a lived place shaped by memory, experience, and identity rather than merely a physical structure. The second stage employed a semiotic perspective based on Greimas and Courtés's (1982) semiotic square and Lotman's (1990) concept of the semiosphere. Spatial divisions, such as the "harem-selamlık" arrangement, together with symbolic elements including calligraphic panels and oil paintings, were interpreted as cultural texts that reveal changing notions of privacy, identity, belief, and social life.

Bringing phenomenological and semiotic perspectives together allowed the house to be examined simultaneously as an experienced place and as a system of cultural signs. The combination of multiple sources of evidence and complementary analytical perspectives also strengthened the credibility of the interpretations by enabling architectural, historical, and symbolic dimensions of the house to be considered within a single analytical framework.

Findings

The findings reveal that the Feyhaman Duran House is a hybrid structure. In terms of its plan, it is a characteristic example of the "inner sofa" (iç sofalı) Turkish house type in Eldem's (1954) classification. Yet, the life practices within it transform this tradition. The rigid harem-selamlık functions have been adapted and made flexible within the couple's modern lifestyle. The interior displays an eclectic character where Eastern and Western aesthetics coexist. Calligraphic panels which were inherited from the calligrapher Yahya Hilmi Efendi represent a traditional and spiritual

heritage (Adsan & Bilen, 2021; Derman, 2013), while the oil portraits by Feyhaman Duran embody modern artistic expression and the new Republican identity (İpek, 2021). This coexistence reflects the cultural synthesis of the period.

Historically, the house has been inhabited by four consecutive generations: a Janissary (Dalkılıç Hacı Halil Ağa), a calligrapher (Yahya Hilmi Efendi), and a painter couple (Feyhaman and Güzin Duran), transforming it into a place of uninterrupted memory (Rado, 1984). Each generation added a new layer of meaning, shifting its identity from a military household to a center of Islamic art and finally to a modern artistic production space. Semiotic analysis further demonstrated that the house operates as a system of signs reflecting cultural codes regarding privacy, identity, and belief. The harem-selamlık duality and symbolic elements like the "mirror writing" (aynalı yazı) composition in the central sofa function as powerful indicators of the home's spiritual identity, defining it not merely as a shelter but as part of a cultural and belief system.

Discussion and Conclusion

The study demonstrates that the Feyhaman Duran House allows for an interpretation of modernization in Turkey not as a radical rupture but as an intricate process of synthesis. This aligns with Bozdoğan's (2001) arguments emphasizing cultural hybridity over sharp breaks during the early Republican period. The house exemplifies how traditional architectural typologies can adapt to modern living practices without abandoning their essential characteristics. The four generations of memory contained within the house validate Bachelard's (1969) concept of a home as a vessel for memories and Norberg-Schulz's (1980) "spirit of place" (genius loci), confirming that the structure is more than a material edifice; it is a meaningful "home" composed of accumulated historical and cultural layers. Furthermore, the dialogue between calligraphic panels (tradition) and oil paintings (modernity) underscores that the house operates within Lotman's (1990) "semiosphere" as a negotiating space where diverse cultural languages cohabit and produce new meanings. This confirms that architectural structures are indeed texts laden with profound ideological and cultural significance.

In conclusion, the Feyhaman Duran House is not just a traditional residential structure, it is a living, multi-layered cultural memory space that bears witness to four generations and encompasses different artistic and cultural identities. The structure stands out as a unique case that enables Turkey's modernization experience to be read through a dialectic of continuity and synthesis rather than conflict and rupture. This single case analysis provides a theory-based, interdisciplinary model for historical housing research (Karaova, 2021; Yıldırım, 2020). A primary limitation is the study's focus on a single case. For future research, it is recommended that the findings be examined comparatively with other artists' houses or similar historical residences, and that the process of repurposing the house as a museum be analyzed through visitor experiences.